

HRAD VLČTEJN A JEHO STAVEBNÍ PROMĚNY

MILAN NOVOBILSKÝ - PETR NOŽIČKA - PETR ROŽMBERSKÝ

Hrad Vlčtejn (Wildenstein), jak už jeho jméno napovídá, byl vystavěn na bulizníkovém skalisku vysokém až 15 m, zvedajícím se z temene táhlého návrší, asi 5 km severozápadně od města Blovic (okr. Plzeň - jih). Dosaďadní bádání dospělo ke konstatování, že dvoudílná dispozice je obehňána systémem dvojitých valů a příkopů, v areálu předhradí stála zřejmě jediná rozměrnější budova, hlavním objektem stísněného jádra na vrcholu skály, přístupného malou věžovitou branou, byl dvoupřstorový plochostropý palác s polygonálním čelem a že Vlčtejn je nejzachovalejší ukázkou typu hradu s palácem jako hlavní obrannou i obytnou stavbou.¹⁾

Obr. 1: Hrad Vlčtejn (okr. Plzeň - jih). Pohled na hradní jádro od jihozápadu (foto M. Novobilský, 2000).

S hradem Vlčtejmem můžeme ztotožnit zmínku z roku 1284, kdy je jako straník Závise z Falkenštejna uveden také „Holenus de Wildenstajn“.²⁾ Až téměř po osmdesáti letech svědčí roku 1362 na listině pro plzeňský dominikánský klášter urozený pán Petr z Vlčtejna, snad totožný s Pešíkem z Vlčtejna, jmenovaným k roku 1374.³⁾ Listina z roku 1349, kde je jmenováno 14 rožmberských hradů včetně Vlčtejna, již panovník povoluje Rožmberkům neplatit z jmenovaných zboží více než 300 kop berně, je pozdější podvrh.⁴⁾ Podle A. Sedláčka se původně asi jen dřevěný hrad okolo roku 1360 stal rožmberským majetkem a Rožmberkové jej přestavěli; z té doby pochází zřícenina paláce.⁵⁾ Bratři z Rožmberka jsou poprvé doloženi jako majitelé Vlčtejna roku 1369.⁶⁾ Byla vyslovena domněnka, že podle určitých znaků je možné, že palác na Vlčtejně a nedaleký královský hrad Radyni stavěla jedna a tatáž stavební huť. Hrad Radyně byl dokončen roku 1361 a v tom případě by i rožm-

berská přestavba Vlčtejna spadala do 60. let 14. století.⁷⁾

Rožmberkové drželi hrad do roku 1421, kdy ho vlčtejnský purkrabí vydal husitům. Od roku 1432 držel Vlčtejn tábořský hejtman Svojše ze Zahrádky a po bitvě u Lipan se Rožmberk smluvil se Svojšem, že hrad za odstupné vydá. Zbyněk z Kočova pro Rožmberka hrad vykoupil asi v roce 1440. Z jara roku 1444 se Svojše ze Zahrádky opět Vlčtejna zmocnil. Od roku 1446 je Vlčtejn v rukou Bedřicha z Donína, straníka Jiřího z Poděbrad. 11. června roku 1450 pak byla na Vlčtejně podepsána smlouva o příměří mezi poděbradskou a strakonickou jednotou, kterou bylo ukončeno plenění země. Od roku 1454 probíhal soudní spor mezi Rožmberky a Doníny a v roce 1463 se Rožmberkové patrně po finančním odškodnění vzdali všech práv k Vlčtejnu. Poté se na hradě vystřídalo několik vlastníků. Poslední z nich, Anna Hradištská z Michnic, seděla na Vlčtejně počátkem 17. století. Hrad byl obýván asi až do její smrti, do roku 1618. Za třicetileté války nejspíše zpustl a byl pak nadále držen k Hradišti u Blovic.⁸⁾

Josef Maria hrabě Kolovrat, ovlivněn vlnou romantiky, dal roku 1822 vypracovat pražským stavebním inženýrem Václavem Nademlejnským plán na přestavbu paláce na Vlčtejně.⁹⁾ Palác měl být opatřen stupňovitým štítem, zastřešen, vybaven okny a dveřmi a upraven k obývání. V roce 1823 byla přestavba dokončena; na hradní skále bylo zřízeno kamenné schodiště, upraven vstupní otvor do paláce,

1) T. Durdík, Encyklopedie českých hradů, Praha 1995, s. 106, 316;

T. Durdík, Ilustrovaná encyklopedie českých hradů, Praha 1999, s. 603.

2) Regesta diplomata nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae (edice) II, s. 570.

3) J. Strnad, Listář královského města Plzně I, Plzeň 1891, s. 87 - 88; A. Sedláček, Hrad, zámky a tvrze Království českého IX, Praha 1893, s. 213.

4) A. Sedláček, Hrad, zámky a tvrze Království českého IX, Praha 1893, s. 213, poznámka 3. V moderních encyklopediích se však stále s tímto datem operuje.

5) A. Sedláček, Hrad, zámky a tvrze Království českého IX, Praha 1893, s. 213.

6) Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensium per archidiecesim (edice) II, s. 3.

7) M. Bělohávek a kolektiv, Hrad, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV, Praha 1985, s. 388; podrobněji M. Novobilský - P. Rožmberský, Hrad Vlčtejn, Plzeň 2000; P. Rožmberský - M. Novobilský, Královský hrad Radyně, Plzeň 1998, s. 4.

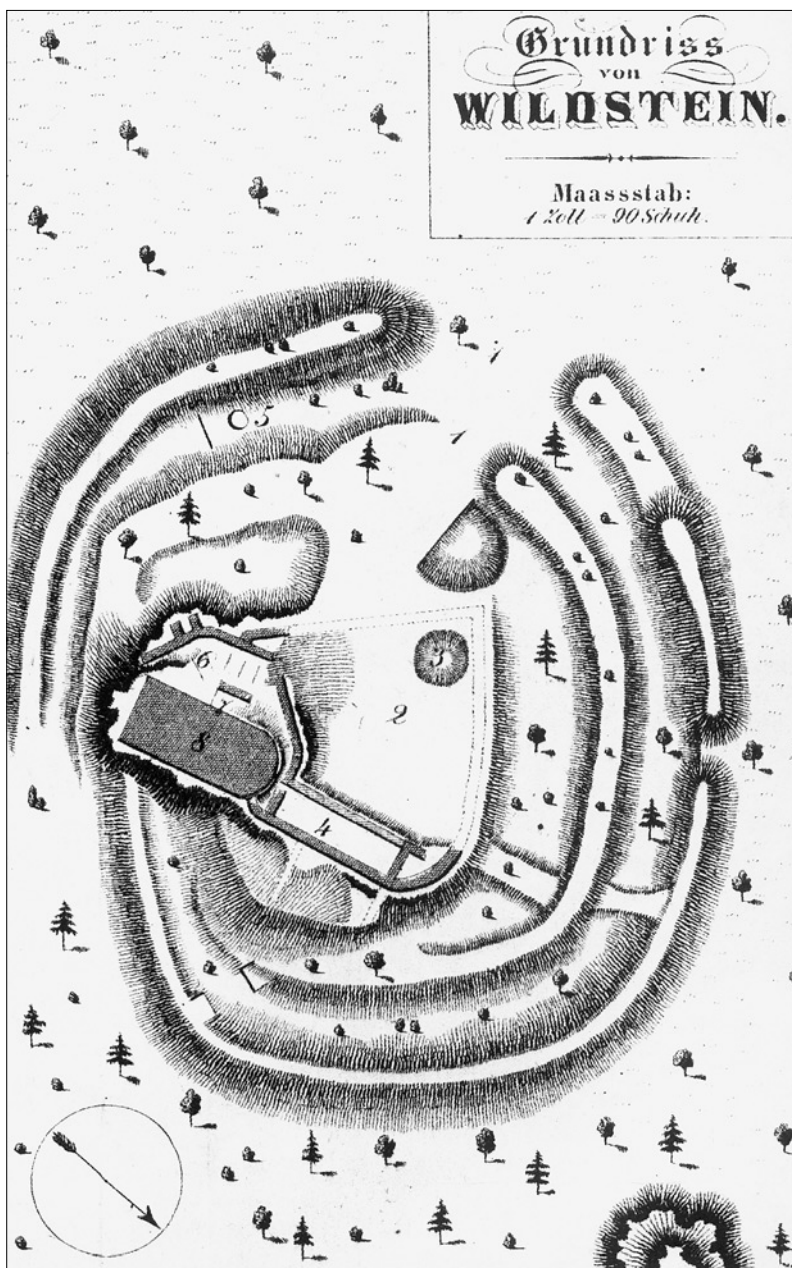
8) Podrobně M. Novobilský - P. Rožmberský, Hrad Vlčtejn, Plzeň 2000.

9) Západočeské muzeum v Plzni, odd. Národopisné muzeum, inv. č. 16778.

přezděny špalety oken především v přízemí a zaklenutí okenních otvorů v patře paláce bylo podchyceno záklenky z cihel. Bylo zachováno původní dělení paláce příčkou na dvě nestejně velké části. V přízemí byla ve větší místnosti instalována vyhřívací kamna a byly tu skladovací prostory, v menší pak zřízena kuchyně a dokonce koupelna. Po dřevěném schodišti se vystoupilo do patra, kde v severní části byla světnice a ve zbytku velká síň se dvěma komorami, což byly dva suché záchody s umývárnu.¹⁰⁾

Josef Maria Kolovrat zemřel již roku 1824 a jeho syn Hanuš o Vlčtejn nedbal. Kámen z hradeb a objektů předhradí byl použit při stavbě nedaleko vedoucí císařské silnice Plzeň - Nepomuk (1827 - 1832) a v hradním paláci byli ubytováni šafář a polní mistr. Počátkem 30. let byl při nové silnici vystavěn nový vrchnostenský dvůr, objekty starého dvora před hradem jsou zachyceny ještě na katastrální mapě z roku 1838, potom byly zrušeny a na jejich místě vysázen třešňový sad.¹¹⁾ Objekt na předhradí, užívaný jako sýpka, byl pobořen roku 1842. Když zříceninu navštívil roku 1845 F. A. Heber, byla již kamna v přízemí paláce rozbořena a rozházena po zemi, z kamenného schodiště zbývaly jen zbytky, okna byla odnesena a také střecha byla snesena. Stál ještě stupňovitý štít.¹²⁾

Ve dvacátých letech 20. století bylo jednoduchými úpravami zřízeno na předhradí přírodní divadlo. V těžkých dobách druhé světové války se ujal zachrany zříceniny hradu Vlčtejna obětavý vlastivědný pracovník Jan Hejtmánek. V květnu 1944 inicioval na hradě setkání zainteresovaných osob se zástupcem Památkového úřadu a byl stanoven program zachrany hradu. Nejprve mělo být zdivo paláce zbaveno vegetace a měly být zabezpečeny okenní oblouky, aby se nezřítily. Dále měl být sondován a opatrně zbaven nánosů prostor před vchodem do paláce a zjištěn původní přístup na hradní skálu. Po válce byla rozebrána koruna zdiva paláce do hloubky 70 cm a znovu vyzděna tak, aby do ní nevnikala voda, a zabezpečeny zdi. Při tom byl objeven v patře paláce zazděný vchod do arkýřového převětu, lemovaný hrotitým gotickým portálem. Byly také odkryty zbytky zdi na skále před palácem a pak upraveny, hradní skála byla zpevněna betonem a zpřístupněna dřevěným schodištěm. V roce 1948 Hejtmánkem založený Spolek pro záchranu Vlčtejna slavnostně otevřel zakonzervovaný hrad pro veřejnost. Více se o konzervačních pracích v písemných

Obr. 2: Hrad Vlčtejn (okr. Plzeň - jih). Litografická rytina Heberova zaměření.

záznamech nepodařilo zjistit.¹³⁾ Zato podle místních pamětníků byla rozvezena mohutná vrstva suti z prostoru dnešního schodiště na hradní skálu, po níž se sem za Kolovratů po kamenných stupních vystupovalo. Suť byla přemístěna především do míst za průlomem prvního valu. Tím částečně vznikla zvýšená plošina, která po určitých úpravách posloužila v 70. letech 20. století k výstavbě nekrytého diskotékového parketu a krytého pódia. Pod suti byly obnaženy zbytky základů objektu čtvercového půdorysu, které Hejtmánek považoval za zbytky strážního domku. Podle vlčtejnských starousedlíků Hejtmánek také nadezdíval obvodní zeď příhrádku, odkud se vstupovalo do paláce, o 2 až 3 m nad dochovanou úroveň. Tato úprava byla samozřej-

10) F. A. Heber, *Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser V*, Prag 1847, s. 190n, a plán přestavby.

11) M. Hraníková - Nejdlová, *Dějiny hradu Vlčtejna*, Blovice 1950 (stropjopis v majetku A. Noháčové); J. Schiebl, *Hrad Wildstein a jeho minulost*, Plzeň 1924; M. Novobilský - P. Rožmberský, *Hrad Vlčtejn*, Plzeň 2000, s. 28.

12) F. A. Heber, *Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser V*, Prag 1847, s. 190n a vyobrazení tamtéž.

13) Hejtmánková pozůstalost a písemnosti Spolku pro záchranu hradu Vlč-

tejna jsou uloženy v Západočeském muzeu, odd. Národopisné muzeum, místopisná kartotéka heslo Vlčtejn a archiv Národopisného muzea inv. č. 47113, a dále v archivu Památkového ústavu Plzeň. Další část materiálů, uložená v Městském archivu v Plzni, byla v době vzniku této práce nepřístupná.

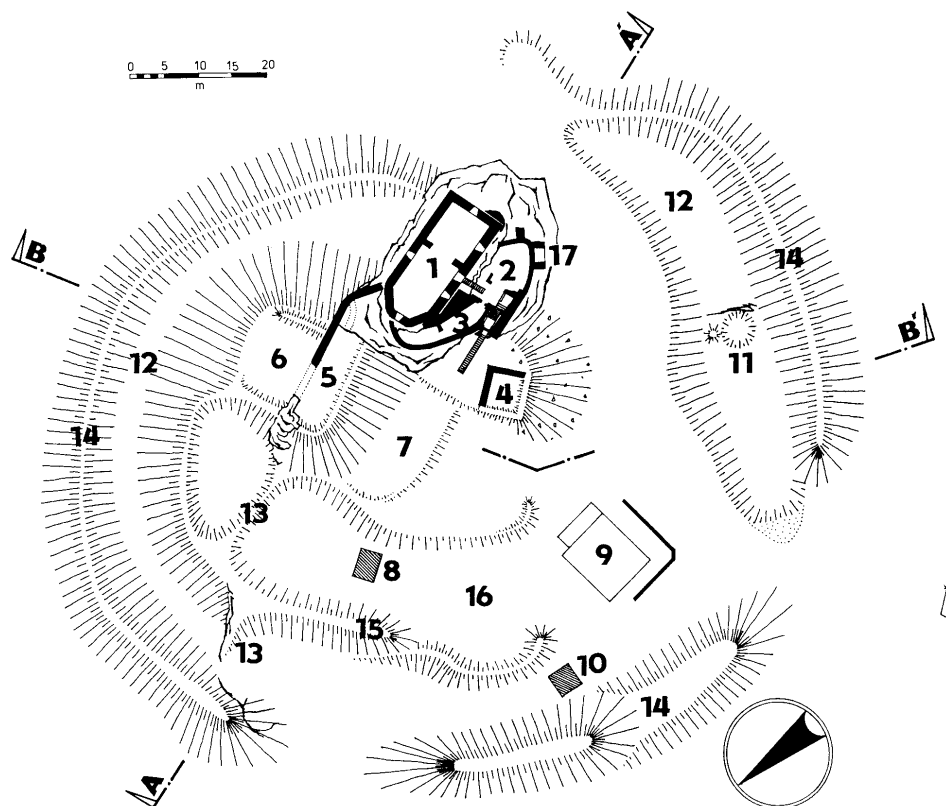
mě spojena i se značnými úpravami terénu (zásypy), které zde zastřely poslední stopy původní situace, mající ještě nějakou vypovídací schopnost. Proto jsou pro poznání stavebních proměn velmi důležitá stará vyobrazení, plány a popisy hradu.

První plán hradní zříceniny, poměrně přesně zaměřený, pořídil a podobu paláce kresebně zachytil roku 1845 již zmíněný F. A. Heber.¹⁴⁾ Jeho plán převzal a pro potřeby 13. dílu svých „Hradů“ nechal upravit August Sedláček, který také Vlčtejn podrobně popsal.¹⁵⁾ Na počátku 70. let podala nový popis zříceniny hradu, provázený novým plánkem, zachycujícím výsledky Hejtmánkovy činnosti, D. Menclová. Detailněji popsal vlastní hrad na skále a prostor příhrádku se vstupní věžovitou bránou. Celý její popis horního hradu je však poněkud nesrozumitelný, zejména co se týče přístupu; byl prý přístupný po visutém mostě. Menclová tradičně předpokládá vstupní bránu do předhradí na západní straně.¹⁶⁾

Členové Klubu Augusta Sedláčka zříceninu hradu Vlčtejna na přelomu roků 1999 a 2000 především geodeticky přesně zaměřili, provedli podrobný stavebně historický průzkum a zpracovali detailně historii objektu.¹⁷⁾ Dospěli při tom k některým odlišným závěrům, než dosavadní bádání. Tak bylo například zjištěno, že plánek D. Menclové nemá se skutečností mnoho společného. Zemní opevnění je tu zachyceno jen velmi schématicky a mylně, není zobrazen parkán vysazený před východní zdi předhradí, ani základy objektu odkrytého Hejtmánkem na předhradí. Ačkoliv je plánek D. Menclové užíván i v dalších souhrnných pracích o českých hradech, je původní plán Heberův podstatně přesnější.

Vnější val a příkop obíhaly až na nepatrný úsek pod jižním úpatím hradní skály prakticky celý hrad. Val je na západě a severozápadě na dvou místech přerušen odtěžením. Na severu, západě a jihozápadě, kde byl hrad nejzranitelnější, bylo přistoupeno ke zdvojení valů a příkopů. Na východní straně byl vnitřní příkop pro strmost skály zbytečný. Skončil už na severovýchodním nároží předhradí, ještě před hradní skálou. Za pozornost stojí nízká hrázka přepážující vnitřní příkop na severní straně. Jedná se o obtížně odtěžitelný skalní hřbítek táhnoucí se již od severovýchodního skalnatého nároží předhradí.

Je možné vyslovit jinou teorii o přístupu do hradu, než

Obr. 3: Hrad Vlčtejn (okr. Plzeň - jih). Podrobná situace hradu. 1 - palác, 2 - dvorek příhrádky, 3 - úzká část příhrádky, 4 - Hejtmánkem objevený „strážní domek“, 5 - velký objekt na předhradí, pozdější sýpka, 6 - širší parkán, 7 - místo upravené na přírodní divadlo, 8 - bývalé WC, 9 - parket, 10 - bývalé obědovnění, 11 - jáma považovaná za studnu, 12 - vnější příkop, 13 - skalnatá hrázka v příkopu, 14 - vnější val, 15 - vnitřní val, 16 - vnitřní příkop, 17 - branka (podle zaměření P. Nožičky kreslil M. Novobilský, 2000).

jaká je dosud uváděna. Už před polovinou 19. století vedla cesta do hradu přes srovnané valy a příkopy od západu. F. A. Heber pak automaticky předpokládal, že tímto směrem, od západu, byla vedena původní hradní cesta,¹⁸⁾ která by tak po mostech musela překonat dva příkopy za sebou. Je však možné ještě jiné řešení přístupu do hradu. Přístupová komunikace mohla vstupovat do hradního areálu u jižního úpatí skalního suku (ukončení příkopu zde nebylo dovedeno až ke skále) a dále pokračovat po rozšířeném vnitřním valu. Dnes si ovšem tuto interpretaci vedení hradní cesty nemůžeme ověřit, protože celá západní část vnitřního příkopu i valu byla zasypána a srovnána, ale na Heberově plánu je ještě zachycen částečně zachovaný západní úsek vnitřního valu a příkopu. Je patrné, že val mezi vnějším a vnitřním příkopem je tu extrémně široký, zhruba kolem 9 m. U severozápadního nároží předhradí, kde se val stáčí k východu, se najednou značně zužuje. Z toho se můžeme domnívat, že hypotetická cesta vedoucí po plochém temeni valu se před tímto místem mohla v pravém úhlu zatočit, překročit po mostu vnitřní příkop a vyústit bránou prolomenou v obvodové hradbě do předhradí. Útočník postupující po takto vedené cestě by byl k obráncům obrácen štítem nechráněnou stranou.

Brána do předhradí, jak říká A. Sedláček, by mohla být dobře chráněna věží v severozápadním nároží. Prohlubeň viditelná v těchto místech na Heberově plánu je již zasypána. Protože je současné geodetické zaměření zříceniny v rozměrech a proporcích téměř totožné s Heberovým plánkem,

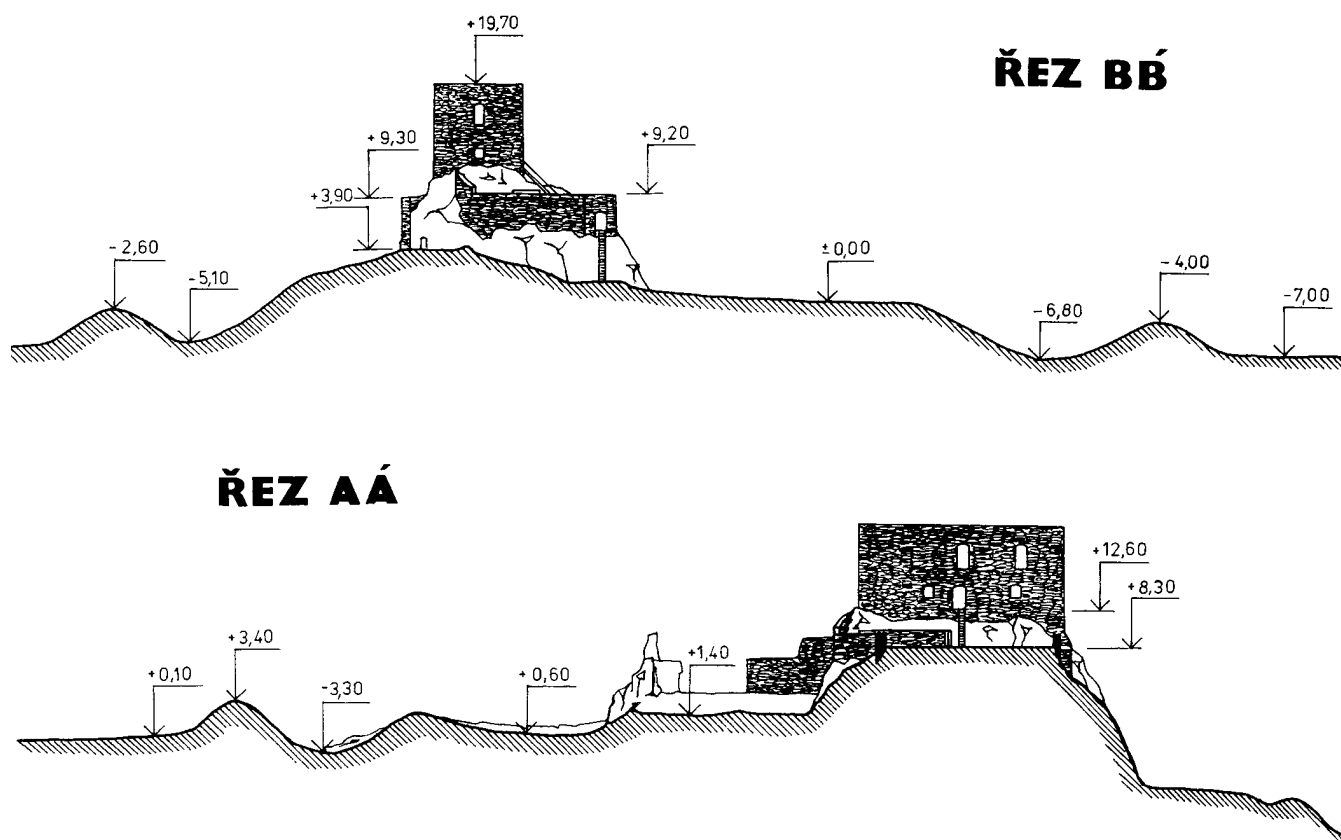
14) F. A. Heber, Böhmen's Burgen, Vesten und Bergschlösser V, Prag 1847, s. 190n.

15) Viz poznámka č. 5.

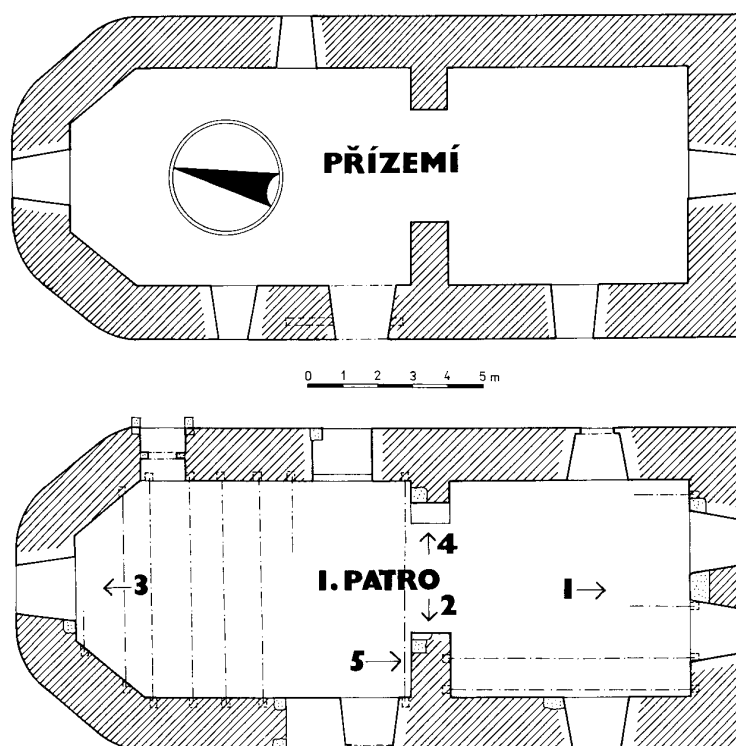
16) D. Menclová, České hrady II, Praha 1972, s. 103 - 106.

17) M. Novobilský - P. Rožmberský, Hrad Vlčtejn, Plzeň 2000.

18) Viz poznámka č. 14.

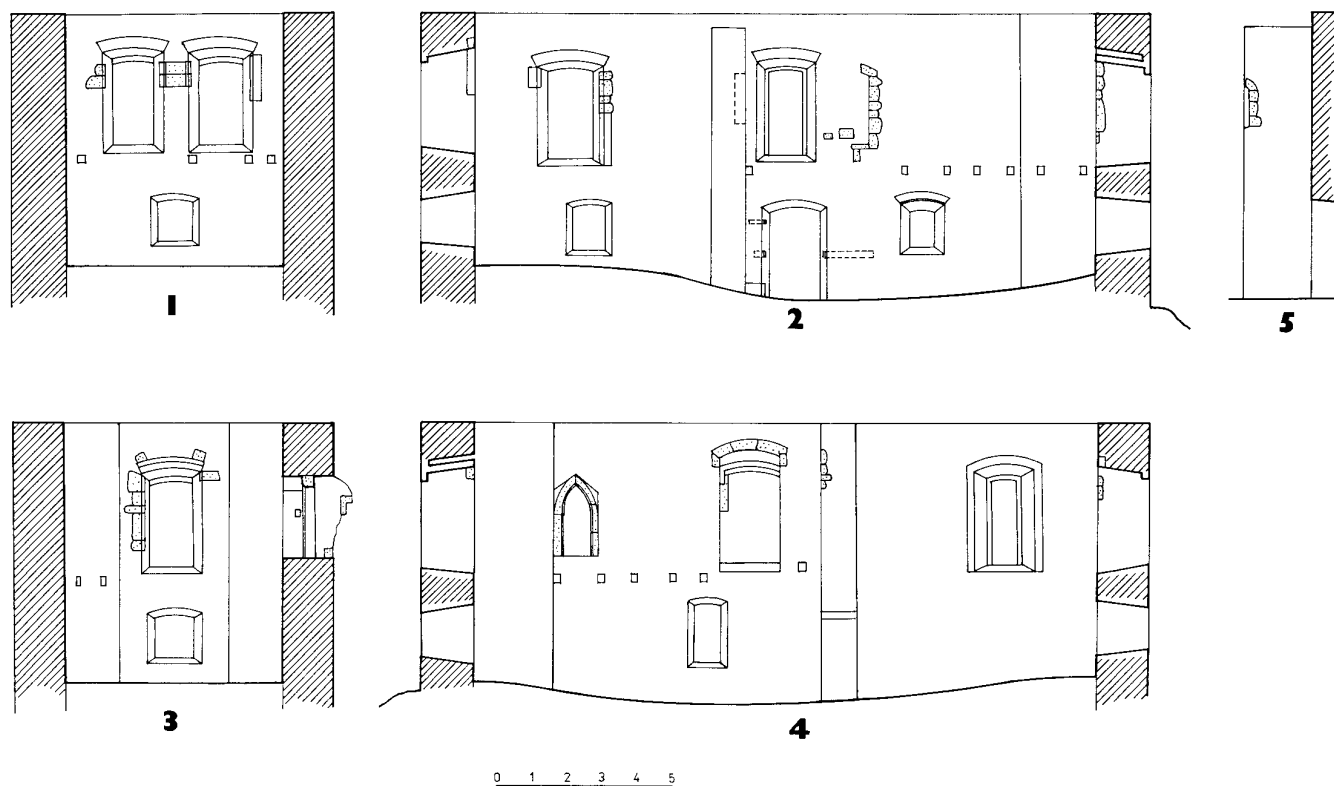
Obr. 4: Hrad Vlčtejn (okr. Plzeň - jih). Pohledové řezy terénem (podle zaměření P. Nožičky kreslil M. Novobilský, 2000).

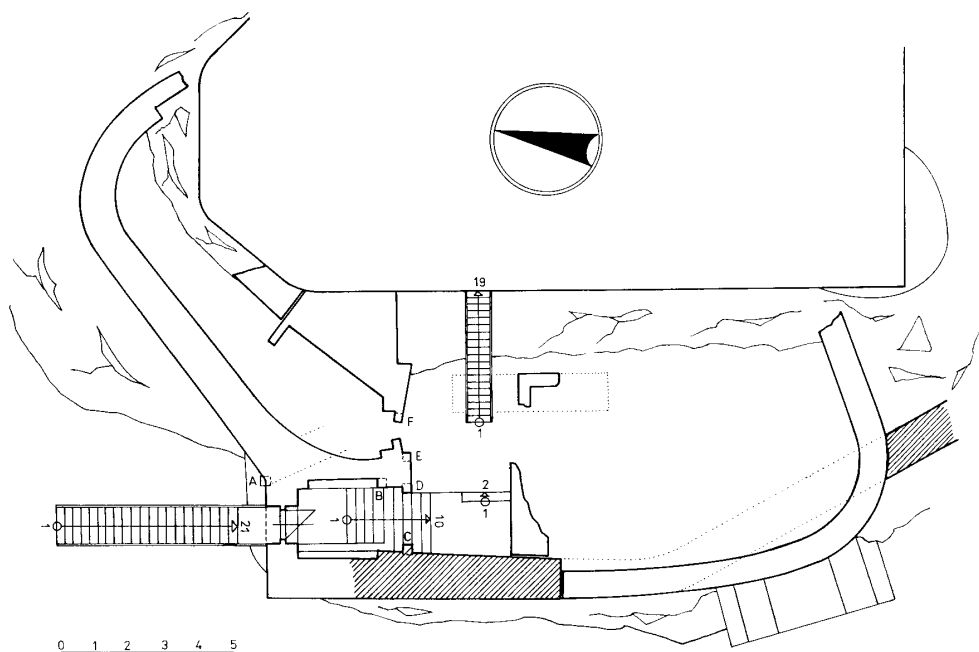
Obr. 5: Hrad Vlčtejn (okr. Plzeň - jih). Půdorys přízemí a 1. patra paláce (zaměření M. Novobilský, P. Rožmberský, H. Slavíková, kresba M. Novobilský, 1999).

můžeme odměřením z Heberova plánu rekonstruovat rozměr jámy na přibližně 9 m v průměru, tedy dost přesně odpovídající velikostem bergfritů. Z takové věže, umístěné právě v západním nároží předhradí, by bylo možné účinně bránit také severozápadní, západní a jihozápadní předpolí hradu.

Z obvodové hradby se dochovala jen část na východní straně předhradí. Ještě dnes dosahuje její zbytek výše téměř 4,5 m při tloušťce 1,5 m. Dá se předpokládat, že naměřená výška je v podstatě původní. Hradba tu zároveň tvořila stěnu velkého obdélného stavení (pozdější sýpky). Mezi ním a vnějším příkopem existovala ohrazená prostora širokého parkánu, sloužící k zajištění účinné obrany tohoto úseku předhradí, jinak nehájeného. Objekt pozdější sýpky běží od hradní skály až k severnímu nároží předhradí, vytvořenému z přitesaného skalního výstupku. Jediněná je malá branka, badatelé dosud v popisech neuváděná, procházející

Obr. 6: Hrad Vlčejn (okr. Plzeň - jih). Pohledy do interiéru paláce. Lokalizace pohledů viz obr. č. 5. (kresba M. Novobilský, 2000).

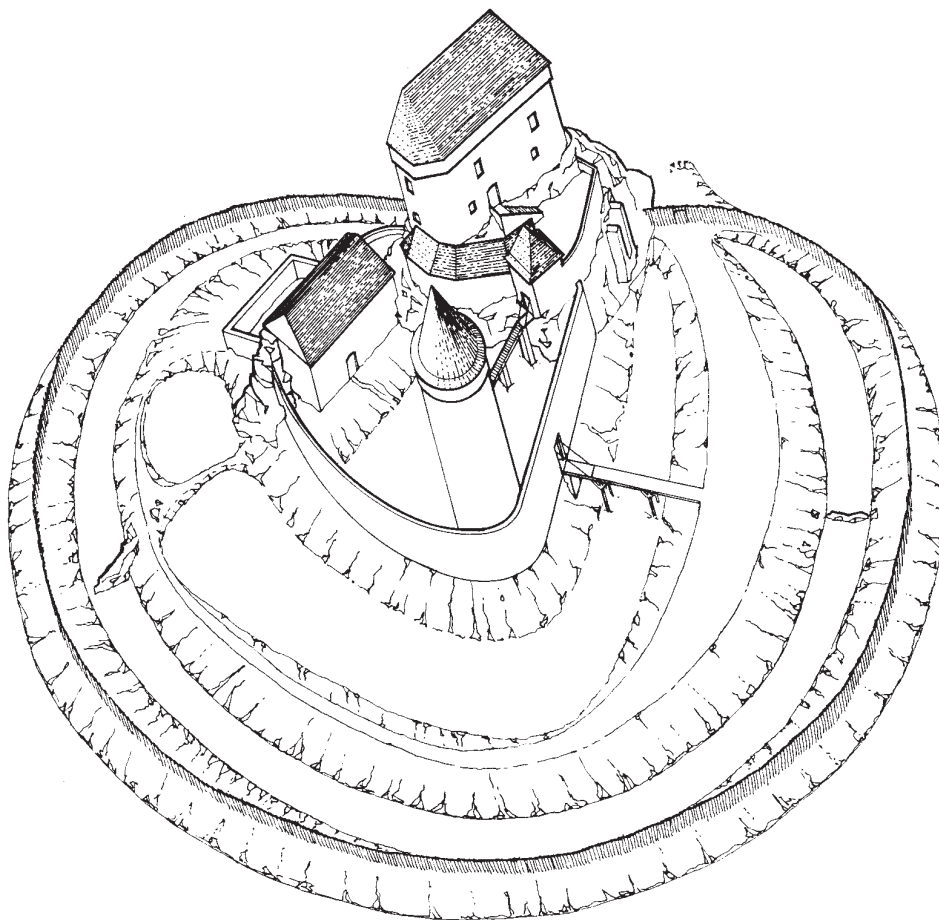

Obr. 7: Hrad Vlčejn (okr. Plzeň - jih). Situace vstupu do příhrádku a paláce, A - pískovcový blok patrně in situ, B až F - druhotně osazené pískovcové prvky, tečkovaně - průběh zdiva na Heberově plánu (zaměření M. Novobilský, P. Rožmberský, H. Slavíková, kresba M. Novobilský, 1999).

z jihovýchodního nároží objektu upravenou štěrbinou ve skále a ústící několik metrů nad dnem okružního příkopu. Byla opatřena vrátky zasazenými do kamenného portálku, jehož poslední pískovcový článek se ještě dochoval na původním místě. Po protější stojce zůstala jen do skály vytesaná drážka. Do příkopu bylo možné odtud lézt asi jen za

pomoci žebříku či provazu. Možná byl brankou nějakým způsobem přístupný výše zmíněný parkán.

Základy čtverhranného objektu, obnažené Hejtmánkem při odklizení sutí v jihozápadní části předhradí při dnešním železném schodišti na hradní skálu, nebudou „strážním domkem“. Na Heberově vyobrazení Vlčejna i na jeho plán-

Obr. 8: Hrad Vlčtejn (okr. Plzeň - jih). Pokus o perspektivní rekonstrukci podoby hradu na konci 14. století (kresba M. Novobilský, 2000).

ku spatřujeme totiž ještě část západní obvodové hradby, jejíž průběh po dosazení do geodeticky měřeného plánu značně koliduje se zbytky pojednávaných základů. Ani charakter zdiva tohoto objektu nelze přisuzovat středověkému způsobu vyzdívání. Proto můžeme říci, že stavení nepochází z období života hradu, ale že vzniklo až někdy v době, kdy se předhradí stalo součástí vrchnostenského dvora jako jeden z dvorských objektů, který neměl dlouhého trvání.

Vlastní hrad na skále sestával ze dvou částí, nižší a vyšší. Nižší západní oddělení bylo tvořeno ohrazeným příhrádkem, v němž byl malý dvorek. Zeď příhrádku musela být na jihozápadě podepřena dvěma opěrnými pilíři. Na dvorku příhrádku ještě spatříme pozůstatek cihelného základu po někdejší zděné pokladně, vystavěné ve čtyřicátých letech. Na nejnižším místě skály stála kdysi vstupní brána. Z předhradí byla patrně přístupná po dřevěné šikmé rampě, která byla u vstupu zakončena zvedací částí. Podobnou situaci a řešení přístupu známe i z jiných hradů.

Rekonstrukce původní podoby vstupu na horní hrad je značně problematická a je jisté, že její dnešní vzhled je daný úpravami pocházejícími z období čtyřicátých let. Na Heberově plánu není vstup zobrazen jako řešení s odsazenou vstupní věží. Konec severozápadní ohradní zdi příhrádku je zakončen jakýmsi pravouhlej zlomeným nárožím, jdoucím zcela šikmo, tedy mimo průběh dnešního zdiva vstupní věžičky. Dnes můžeme spatřovat v místě napojení ohradní zdi na věžičku, respektive ve zlomu zdi, dva pískovcové kameny nad sebou, horní poněkud vysunutý nad líc, připo-

mínající armování nároží. Současná situace vstupu má podobu torza vstupní věžové brány s vnitřním schodištěm a sediliemi po obou stranách schodiště. Snaha vyřešit otázku původní podoby vstupu ztroskotává i na zkoumání dalších tesaných částí ostění vyskytujících se ve vstupním prostoru. O žádné z nich nelze jednoznačně tvrdit, že je osazena v původní poloze. Poněkud věrohodněji se zdají být umístěny dva nárožní kameny tvořící rámování sedilie při levé straně vstupu. Zdá se však nepravděpodobné, aby sedilie byly aplikovány v místě, kudy stoupá schodiště; pak by jejich funkce pozbyvala smyslu. Je proto možné, že celá dnešní situace je nově pojednaná a je výplodem Hejtmánkovy fantazie.

Hejtmánek také změnil průběh ohradní zdi příhrádku v místech pod jihozápadním nárožím paláce, jejíž původní zbytek vyčnívá jako opěrný pilíř na jižní straně nově vyzdřeného zdiva příhrádku. Prostor mezi palácem a obvodovou zdí příhrádku na severu a severozápadě je uprostřed své délky přerušen příč-

kou. Také vstup do této úzké části příhrádku je opatřen venýří. Ostění, respektive kamenné zárubně, směřují každé jinam, jenom ne rovnoběžně. Sporadicky jsou při tvorbě tohoto sporného vstupu využity další pískovcové části bez nějakého uvědomělého řádu. Zdá se, že i zde zapracovala Hejtmánkova tvořivá představivost. Tato část příhrádku sloužila původně snad jako hradní kuchyně a vrátnice.

Celé vyšší oddělení hradní skály zaujímá palác. Zda s původním vstupem do něj souvisela zeď, zakreslená v Heberově plánu před vchodem do paláce, nevíme. Dnes překonává rozdíl mezi dvorkem a palácem opět železné schodiště. Palác o rozměrech 20,5 × 9 m má zdi 1,5 m silné. Severní čelo je polygonálně zakončeno se zaoblením rohů, zatímco protější průčelí je rovné. Příčnou, dnes torzovitě dochovanou zdí, býval palác rozdělený na dvě nestejně velké části - na větší severní a menší jižní. Obsahoval kromě přízemí ještě nejméně jedno patro. Vstup v přízemí má již dávno vytrhané původní ostění, které nahradilo nové z lomového kamene. Původní je však ještě způsob zajišťování dveří v podobě kapes či pochev na zasouvání závor. Přízemí paláce bylo osvětleno poměrně velkými okny, takže se dá předpokládat jeho využívání nejenom jako skladových prostor, ale snad také jako obytné provozní.

Reprezentační místnosti hradu byly až v patře, neseném mohutnými trámy. Patro bylo tak jako přízemí dělené příčkou na dvě nestejně velké prostory. Větší severní místnost osvětlená třemi velkými okny byla přístupná, jak předpokládáme, po dřevěném schodišti. Někdejší gotické okno

s kamennými sedátky na západní straně bylo zazděno, patrně za romantických úprav, a bylo nahrazeno oknem novým nad vstupem do paláce. Okenní nika ve východní stěně paláce má zbytky pískovcového armování na vnější straně, stejně jako zmíněné zazděné okno při pohledu zvenčí. Zda byla takto vybavena všechna ostatní okna v patře nevíme, ale je to pravděpodobné. Z původního zachovaného vybavení paláce je nejcennější malý hrotitý pískovcový portálek s nárožním prožlabením, umístěný v severovýchodním koutě patra paláce, vedoucí na arkýřovitý prevět, po němž zbylo torzo boční zídky s částí větracího okénka, opatřeného pískovcovým ostěním. Severní místnost s prevětem zřejmě sloužila jako obydlí pána hradu.

Ze severní místnosti bylo možné projít do menší jižní místnosti hrotitým portálkem, jehož pravé ostění i s částí segmentu nadpraží se dochovalo ve zbytku příčné zdi. Na levé části torza příčky spatřujeme také jakési armování rohu, které snad vzniklo za kolovratské přestavby. Místnost byla osvětlená čtyřmi velkými okny, z nichž tři jsou ještě opatřena zbytky nárožního armování z tesaných pískovcových kamenů. Dvojice téměř sdružených oken v jižní stěně

měla líc středního pilíře vyzděný z velkých pískovcových bloků, v nárožích prožlabených. Asi právě v tomto „rytířském sále“ byla podepsána vlčtejská smlouva. Všechna okna byla za romantické úpravy ve velké míře znovu v nárožích přezdívaná cihelnými výplněmi a novým cihelným klenutím. Po předpokládaném obranném podlaží v podstřeší se stopy nedochovaly.

Stavba rožmberského paláce, oproštěná od bezpečnostních požadavků, se již blížila svým vybavením pozdějším stavbám komfortních reprezentačních zámků. Stál-li pak na předhradí bergfrit, z nějž mohly být přístupné ochozy hradeb, jen těžko obстоjí tvrzení, že Vlčtejn je ukázkou typu hradu s palácem jako hlavní obrannou i obytnou stavbou. Blížil by se spíše hradu bergfritové dispozice, kdy by okrouhlý bergfrit byl jistě hlavní obrannou stavbou, zatímco původně asi dřevěný palác stavbou především obytnou.

Uvědomujeme si, že hypotéza o existenci bergfritu na Vlčtejně se opírá jen o jednu indicii - jámu zachycenou Hebeřovým plánem. Objasnit vznik jámy může však celkem bez problémů úzká archeologická sonda.

BURG VLČTEJN/WILDENSTEIN UND IHRE BAUVERWANDLUNGEN

Die Burgruine befindet sich 5 km nordwestlich von Blovice (Kreis Pilsen-Süd). Erste schriftliche Erwähnungen stammen aus dem Jahre 1284. Um 1360 wurde sie zum Eigentum der Rosenberge. Wahrscheinlich in dieser Zeit ist es zum Umbau der Burg gekommen. Der ursprünglich hölzerne Kern der Burg, der auf dem 15 m hohen Kiesel-schiefer-Felsen emporragte, wurde zu einem repräsentativen steinernen Palas umgebaut. An den Kern lag eine niedriger gelegene Vorburg mit einem einzigen bisher registrierten Bau an. Ursprünglich befand sich wahrscheinlich in der nordwestlichen Ecke der Vorgurg ein Bergfried. Die Burg war bis zum Anfang des 17. Jahrhunderts bewohnt, dann wurde sie verlassen und veränderte sich in eine Ruine. Der Herrenhof bei der Burg diente weiter seinem Zweck. In den 20er Jahren des 19. Jahrhunderts erlebte Vlčtejn/Wildenstein eine romantische Herrichtung und der Palas wurde verdacht und für den Aufenthalt der Obrigkeit hergerichtet, bald wurde er wohl in Wohnungen der Angestellten des Herrenhofes, der sich vor der Burg erstreckte und auch die Objekte der Vorburg ausnutzte, umgewandelt. Unmittelbar darauf wurden die Mauern der Vorburg und der vorausgesetzte Bergfried auseinandergenommen und das Material wurde bei dem Bau einer neuen Strasse verwendet, bei der dann ein neuer herrschaftlicher Hof erbaut wurde. Vor der Mitte des 19. Jahrhunderts war der Palas schon wieder verlassen. In den 40er Jahren des 20. Jahrhunderts wurde der Kern der Burg konserviert und baulich hergerichtet, wobei vor allem an der Stelle des Zugangs zu dem Burgfelsen der ursprüngliche Zustand nicht respektiert wurde. Bei diesen Arbeiten wurden auch die durch den Schutt verschütteten Fundamente eines quadratischen Objektes in der Vorburg freigelegt, die aus der Zeit, als das Burggebiet als ein Zugehör des Herrenhofes diente, stammen.

Der baugeschichtlichen Untersuchung der Burgruine ging eine genaue geodätische Vermessung vorher, die ganz eindeutig die Ungenauigkeit des letzten aktualisierten Plans der Burg bestätigt hat. Das bisher tradierte Schema der Erkenntnis zeigte sich in manchem als irrtümlich. Besonders die Frage des ursprünglichen Eingangs in den Burghern scheint als sehr problematisch zu sein. Die bisherige Klassifikation reiht Vlčtejn/Wildenstein unter Burgtypen mit einem Palas als der Hauptwohn- und Verteidigungsbau ein. Es ist vielmehr wahrscheinlicher, dass es sich um eine Hybride des älteren Bergfried-Typus mit dem Neu-

bau eines repräsentativen steinernen Palas auf der sichersten Stelle hoch auf dem Felsen handelte, der den Komfort der Bewohnung vor der Verteidigung der Burg bevorzugte.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Burg Vlčtejn/Wildenstein (Kreis Pilsen-Süd). Ansicht des Burghernes von Südwesten (Foto M. Novobilský, 2000).

Abb. 2: Burg Vlčtejn/Wildenstein (Kreis Pilsen-Süd), Lithographische Gravierung der Heberschen Vermessung.

Abb. 3: Burg Vlčtejn/Wildenstein (Kreis Pilsen Süd). Ausführliche Situation der Burg. 1 – Palas, 2 – Hof des Schloßschens an der Seite, 3 – schmaler Teil des Schloßschens, 4 – von Hejtmánek entdecktes Wächterhaus, 5 – großes Objekt in der Vorburg, 6 – breiter Zwinger, 7 – Stelle zur Freilichtbühne hergerichtet, 8 – ehemaliges WC, 9 – Parkett, 10 – ehemalige Erfrischung, 11 – Grube für einen Brunnen gehalten, 12 – äußerer Graben, 13 – felsiger Damm in dem Graben, 14 – äußerer Wall, 15 – innerer Wall, 16 – innerer Graben 17 – Tor (nach der Vermessung von P. Nožička gezeichnet von M. Novobilský, 2000).

Abb. 4: Burg Vlčtejn/Wildenstein (Kreis Pilsen-Süd). Ansichtsschnitte durch das Terrain (nach der Vermessung von P. Nožička gezeichnet von M. Novobilský, 2000).

Abb. 5: Burg Vlčtejn/Wildenstein (Kreis Pilsen-Süd). Grundriss des Erdgeschosses und des 1. Stockes des Palas (Vermessung M. Novobilský, P. Rožmberský, H. Slavíková, Zeichnung M. Novobilský, 1999).

Abb. 6: Burg Vlčtejn/Wildenstein (Kreis Pilsen-Süd). Ansichten des Interieurs des Palas. Lokalisierung der Ansichten siehe Abb. 5 (Zeichnung M. Novobilský, 2000).

Abb. 7: Burg Vlčtejn/Wildenstein (Kreis Pilsen-Süd). Situation des Eingangs in das Schloßchen an der Seite und in den Palas. A – Sandsteinblock, wahrscheinlich in situ, B bis F sekundär eingefasste Sandsteinelemente, punktiert – Verlauf des Mauerwerkes auf dem Heber-Plan (Vermessung M. Novobilský, P. Rožmberský, H. Slavíková, Zeichnung M. Novobilský, 1999).

Abb. 8: Burg Vlčtejn/Wildenstein (Kreis Pilsen-Süd). Versuch um eine perspektivische Rekonstruktion der Gestalt der Burg am Ende des 14. Jahrhunderts (Zeichnung M. Novobilský, 2000).

(Übersetzung J. Kroupová)